

Від ляльок-друзів до нанотехнологій і екологічних проблем

Анастасія Канівець

Арвед Фрізе, Юстус фон Донаньї у фільмі «Тім Талер, або Проданий сміх». Режисер Андреас Дрезен. Німеччина, 2017.

29 травня – 7 червня відбувся сьомий фестиваль кіно для дітей та підлітків «Чілдрен Кінофест». Відбувся онлайн, і впродовж фестивальных днів усі охочі могли подивитися програму безкоштовно зі своїх комп'ютерів (відсутність великого екрану та «живої» атмосфери певною мірою компенсувалася кількістю гостей: за інформацією організаторів, на покази зареєструвалося понад 20 тисяч глядачів). Окрім міжнародної програми та конкурсу дитячих фільмів, була добірка «Чарівник Жорж Мельєс», а завершили подію, показавши переможця попереднього фесту: анімацію «Викрадена принцеса» Олега Маламужа, онлайн-прем'єру якої приурочили до Дня захисту дітей.

Міжнародна програма: кінорозмови про головне

До конкурсу ввійшли сім кіноробіт із різних країн; переважно визначали глядачі. Відкрив фестиваль сімейний фільм «Мій друг містер Персіваль» (реж. Шон Сіт, Австралія, 2019) за повістю Коліна Тіле «Штормик і містер Персіваль». У стрічці два часових плани: перший – історія про те, як певна корпорація прагне використати нові землі під промислову розробку, але її почесний голова пан Кінглі під впливом юної внучки цьому протидіє. Згадану лівню, нуднувату й надто прямолінійну, глядачеві дає змогу «проковтнути» інша – власне історія містера Персівалю, що її Кінглі оповідає внучці. Дружба дитини й тварини є темою безпрограшною, та неоригінальною; проте менш стандартною вона стає, коли вихованцем і другом вияв-

ляється... пелікан. Докладно, та від цього не менш захопливо, показано порятунок хлопчиком трьох осиротілих пеліканчат, непросту роль їхнього годувальника, ігри й випробування, що засвідчують розум, хоробрість, а подекуди мало не почуття гумору цих гарних, та, на жаль, беззахисних птахів. Двоє з них згодом заживуть власним життям, а третій, містер Персіваль, залишиться з малим Майклом і проживе життя недовге, проте по-своєму героїчне. Птахи і прибережний пейзаж – справжня приваба фільму; і, попри всю важливість екологічної теми, саме кадри дитини, що біжить із пеліканом наввипередки берегом океану, найбільше западуть у душу глядача.

Німеччина також презентувала екранізацію – «Тім Талер, або Проданий сміх» (реж. Андреас Дрезен, 2017) за відомою однойменною казкою Джеймса Крюса. Історія про хлопчика, що обміняв єдине своє багатство – чарівливий сміх – на здатність завжди вигравати парі, та незабаром усвідомив свою помилку, пропонує широке поле для фантазії. Справді, «Тім Талер» – чи не найвигадливіший із конкурсних фільмів. Автори створили умовний простір старого-доброго провінційного містечка, де ретро-атмосфера неконфліктно поєднується із цілком сучасними проблемами. Таємничий покупець Тімового сміху, який виявляється чортом, показаний «князем світу», відповідальним за біди від природних катастроф до руйнування екології та експлуатації країн третього світу. Він постає поважним бізнесменом із цілком сучасним підходом до справ, з відповідною штаб-квартирою на землі – потужною корпорацією (знову ж таки!). Остання керована за принципами тоталітаризму, що всіляко підкреслюється і на візуальному рівні – від офісу у формі амфітеатру, де ніщо не сховається від господарського ока, до похмурої уніформи охорони. Контрастує з цим барвистий світ готелю, де Тім знаходить роботу, прихисток і друга; у створенні цього простору, здається, надихалися «Готелем «Гранд Будапешт»» Веса Андерсона. Кіноісторія яскрава, драматична, подекуди трагічна, та, звісно, зі щасливим кінцем. Наступних два фільми демонструють принципово інший вимір «дитячого» кіно. «Лос Бандо» (реж. Крістіан

Лу, Норвегія, Швеція, 2018) – бадьоре родуму про те, як двоє підлітків, юнак і маленька дівчинка вирушили підкорювати рок-фестиваль. Попутно вони розв'язують проблеми значно вагоміші. Переважно родинні: у Гріма батьки на межі розлучення, Мартін живе під гнітом авторитарного батька й егоїстичного брата, релігійного фанатика, Тільда, навпаки, самотня через постійну батькову відсутність та цькування однолітків. Лише безтурботний Аксель переймається тим, чим і належить тинейджеру, мріючи про перемогу на фестивалі та серце красуні; і саме йому подорож приносить розчарування і в красуні, і у власному голосі, лишивши втішатися талантом гітариста. І хоча не всі надзавдання виконано (як у житті!), якихось перемог – над обставинами, над упередженнями рідних, над собою – усе ж досягнуто. Така вона, історія руху від проблем (не ескапістської втечі, а бунтарського розірвання їх зачарованого кола!) до мети. І, навіть якщо її не досягнуто чи досягнуто не повністю, зусилля були не марними.

На відміну від «Лос Бандо», «Салон краси Ромі» (реж. Міша Камп, Нідерланди, Німеччина, 2019) лише більше питань, ніж відповідей. Багатьом знайома сумна картина старішання дідусів і бабусь, безсиле споглядання за тим, як активні і, здається, всеснаючі люди поступово перетворюються на власні тіні. Саме такий травматичний дитячий досвід показує стрічка. На початку маленька Ромі проти власної волі змушена проводити час із бабусею, власницею салону краси; потім зближується з нею і стає повноправною учасницею справи, але хвороба Альцгеймера за короткий час перетворює моложаву доглянуту жінку на безпорадну стареньку. І Ромі лишається єдиною захисницею бабусиних інтересів – саме їх, а не принципів доцільності чи необхідності, яким змушена підкорятися її мама. Характерно, що батьки або заповнені роботою (як мама Ромі), або відокремлені від родини й живуть своїм життям (тато Ромі); доводиться швидко дорослішати і ухвалювати рішення самотужки... хоч, і в цьому додаткова трагедія, дитина насправді може не так багато. Позитивний посыл фільму в тому, що і це приносить чимало світла в життя близьких: дівчинка, по суті викравши бабусю, відвозить її на батьківщину і дарує цим, можливо, останні в житті радісні спогади. А проте попереду на стареньку все одно очікує будинок престарілих, і винесеного в назву салону краси вже немає. Сама стрічка, з її дещо затягнутим темпом і серйозною проблематикою, навряд чи привабить широку дитячу аудиторію, проте розширює уявлення про «дитячий» кінематограф.

Останній із ігрових фільмів – переможець за результатами глядацького голосування, володар Гран-прі. Вже втретє за історію фестивалю ним став український кінопродукт. «Фокстер & Макс» Анатолія Матешка (2018), фантастична пригодницька стрічка про дружбу хлопчика й собаки-нано-

Фінн Ліпл у фільмі «Мій друг містер Персіваль». Режисер Шон Сіт. Австралія, 2019.

робота, демонструє вельми високий як для вітчизняного кіно професійний рівень. Легко подана історія, майстерні спецефекти, динамічний монтаж тримають увагу глядача і не дають зосередитися на логічних суперечностях або вдумуватися у власне науково-фантастичну складову. Остання не є найсильнішою у фільмі, та й, зрештою, на це не претендує. «Фокстера й Макса» варто сприймати як таку собі технологічну казку з мораллю, де надможливості втілених у робопсі технологій утверджуватимуть все ті ж людські цінності. Хлопчик випадково стає володарем «наноботів», що перетворюються на розумного суперсобаку – історія, що поєднує мотив таємничого друга-покровителя і супергеройський міф. Маскуючись під звичайного фокстер'єра, розумні технології допомагають Максowi вирішувати традиційні хлопчачі проблеми: провчити нахабних однокласників, сподобатися дівчинці... проте, як неважко здогадатися, все це потрібно лише для того, щоб додати хлопцеві впевненості у собі й вивільнити його чесноти. Зі свого боку, «олюднюється» і наноробот, опановуючи людські стосунки й демонструючи людські почуття й розум (так, популярна проблема межі між штучним інтелектом і живою істотою зачеплена й тут).

Усе це запаковано в пригоди різного ступеня драматизму й складності і розіграно жваво – що стосується виконавців-дітей, передусім Макса – Богдана Козія. Можна сказати навіть, він «обіграв» дорослих виконавців, щоправда, з урахуванням того, що грати останнім не було чого. Дійсно, образи шаблонні, мало нюансовані, проте для фільму-коміксу, що ним по суті є «Фокстер і Макс», це вада незначна. Цікавіший простір, в якому живуть і діють герої. Він доволі умовний, тут впізнається сучасний Київ, проте існують небачені сьогодні технології на кшталт розумних

Богдан Козій у фільмі «Фокстер і Макс».
Режисер Анатолій Матешко. Україна, 2018.

роботів і наноботів, а вигадані однострої військових на-
тякають: цей екранний світ – все-таки не зовсім «наш».
Також це світ «гламуризований», де мама героя, завжди
на високих підборах, із зачіскою, а сам він здобуває серце
дівчинки не без допомоги нового іміджу за останніми мод-
ними трендами. Неоднорідність світу «Фокстера й Мак-
са» у певному сенсі ілюструють двійко корпорацій. Перша
(умовно назвемо її «хорошою») – «колиска» наноботів,
куди вони зрештою повертаються, друга – злочинна, очо-
лювана бандитом-антагоністом; те, що він, перебуваючи
в розшуку, преспокійно собі діє в офісі у центрі міста – чи
не найближчий до вітчизняних реалій момент, таке собі
культурне несвідоме, що проглянуло крізь наведений
лоск. У цілому ж маємо глядацький фільм для широкого
(переважно сімейного) кола, і новий напрям у нашому ди-
тячому кіно, що, сподіваємся, розвиватиметься далі.

Згадаємо ще два анімаційних фільми (наразі вони не
розведені з ігровими; можливо, зі зростанням кількості
конкурсантів цей організаційний недолік буде виправле-
но). «Сіпсік – лялька-друг» (реж. Карстен Кілеріх, Мееліс
Арулепп; Естонія, Данія, 2020), з його віковою категорі-
єю «4+» – проста за формою і змістом анімація за опові-
даннями Ено Рауда. Хлопчик створює для своєї маленької
сестрички ляльку, та оживає і стає для дівчинки найближ-
чим другом. Фільм адресований маленьким дітям, і йдеть-
ся тут про дружбу і взаємини між дітьми; не обходиться і
без досить складних для маленького глядача питань відпо-
відальності за близьких, уваги до іншого й взаєморозумін-
ня. А доносять ці ідеї пригоди буденні і водночас фанта-
стичні: ось із коробки майструють ракету і запускають Сіп-
сіка на місяць; і хай би що думали батьки і старший брат,
дівчинка (а з нею глядач) точно знає, що лялька таки там
побувала. Ось Сіпсік, стурбований, що витісняє брата із
сестринного серця, вирішує втекти й переживає справжню
одісею; зрештою, саме його пошуки мирять дітей.

Якщо «Сіпсік» орієнтований на маленьких, то «Гол!»
(реж. Тревор Гарді, Великобританія, 2019) розрахований
на ширшу аудиторію. Найперше це – підлітки і молодь:

саме для них актуальне питання вибору життєвого шляху.
Юний кріт Манго із маленького шахтарського містечка
мріє про кар'єру футболіста, але мусить для цього подо-
лати низку перешкод, від слабкого зору до сподіваного
опору батька. Водночас він не може кинути напризволяще
рідне містечко, якому загрожує поглинанням і знищенням
безжална корпорація (достоту лейтмотив програми!).
Ще один показовий момент – екологічний: хоча шахти за-
галом важко назвати дружніми до довкілля, проте справ-
жню загрозу тут пов'язують знову ж таки з діяльністю
корпорації. Мабуть, зайве писати, що за допомогою дру-
зів Манго здійснює свою мрію, допомагає рідній збірній
перемогти у світовому чемпіонаті, а заразом рятує рідну
шахту. Словом: «знаходи свій шлях, стань героєм і врятуй
світ (принаймні свій особистий маленький світ)» – гасло
для юнацтва з його потребою самоствердження. А проте
динамічна, насичена пригодами і гумором анімація цікава
аудиторії будь-якого віку.

Кіно від дітей, про дітей і для дітей

Наостанок – про конкурс фільмів, знятих дітьми.
З-понад 220 заявок дітей від 7 до 14 років відібрано де-
сять (п'ять ігрових, п'ять анімаційних), з яких перемож-
ця встановило журі з професійних кінематографістів,
а за результатами глядацького голосування визначили
«Приз глядацьких симпатій». У номінації «Найкращий
український дитячий фільм року» перемогла стрічка
«Сузір'я Єдинорога» 14-річної Влади Березанської (Фас-
тів). Переможницею в категорії 7–10 років стала аніма-
ція «Історія НЕЧТО» 8-річних Васіліси Найдьонової й
Всеволода Неймирока (Харків), в категорії 11–14 років –
ігрова «Пандемія» 13-річної Елеонори Чолак (Білгород-
Дністровський).

Конкурс фільмів, створених дітьми, – «родзинка» фести-
валю. Це відкриття нових талантів, заохочення до кіно-
творчості, зрештою, можливість для юних не лише «себе
показати», а й подивитися на інших. А ще – він дає мож-
ливість дорослим заглянути в цей близький, але досить
загадковий дитячий світ, побачити, як мислять і яким ба-
чачь світ юні. Пам'ятаючи, що йдеться лише про десять
робіт, до того ж, відібраних дорослими. По-перше, побаче-
не кіно в більшості своїй моралістичне: в основі сюжету
– історія про те, як неправильна поведінка/світобачення
карається і усвідомлюється, чи, навпаки, як винагороджу-
ється чеснота. По-друге – цікавість до гостроактуальних
тем (соцмережі, коронавірус). По-третє, широка присут-
ність російської мови – сумно тим більше, що йдеться про
нове, постколоніальне покоління.

Як бачимо, «дитячий» МКФ не лише показує кіно для ді-
тей. Мабуть, передусім це – кінематограф *про* дітей, їхні
мрії й потреби, що не обмежуються базовими потребами
в їжі чи батьківській любові. Він дозволяє перевідкрити
для себе багатий, різноплановий світ дитинства... чи бо-
дай провести з близькою дитиною кілька годин за пере-
глядом фільмів.